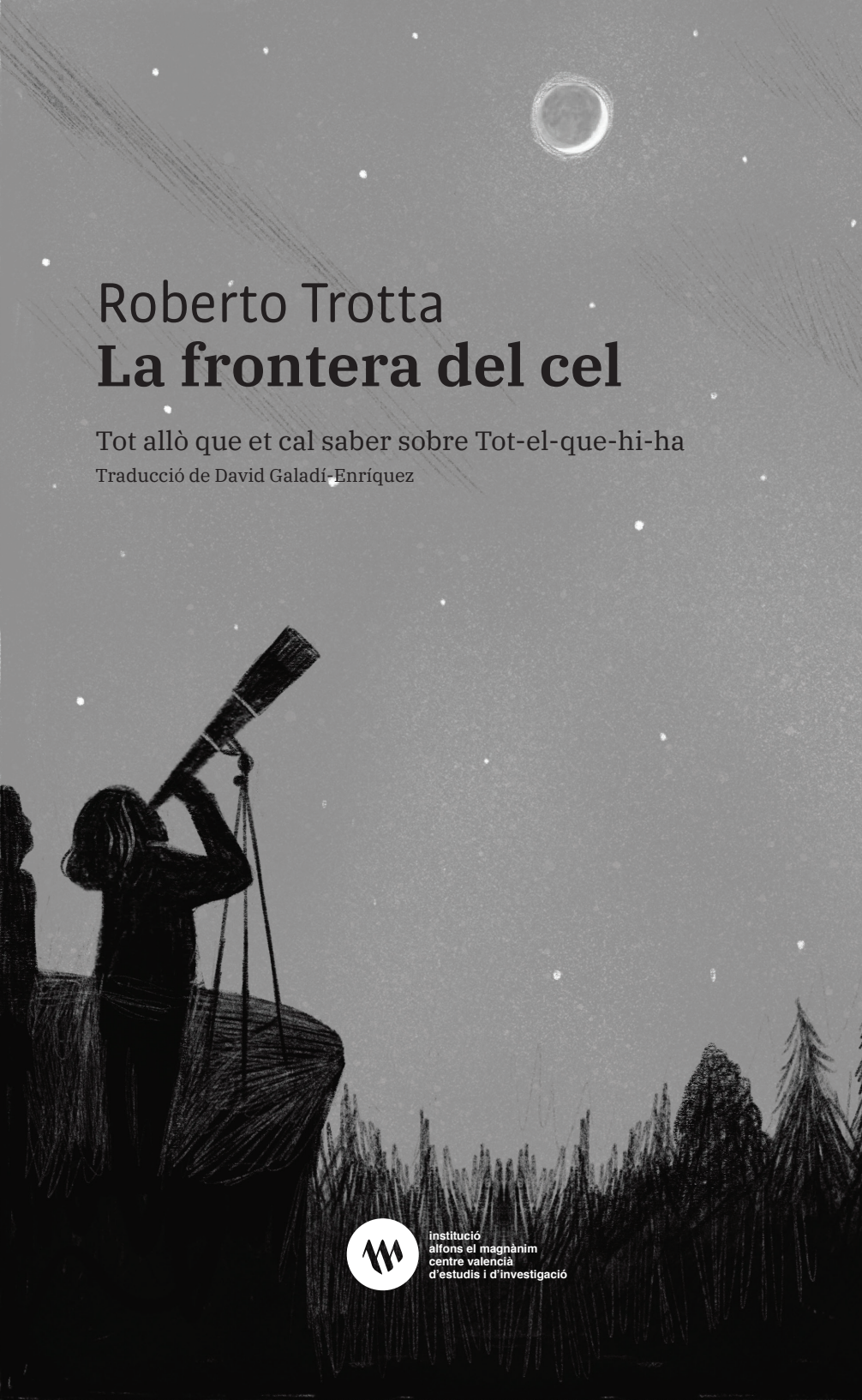




Roberto Trotta

La frontera del cel

Tot allò que et cal saber sobre Tot-el-que-hi-ha

Traducció de David Galadí-Enríquez



institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació



COL·LECCIÓ URÀNIA

Direcció editorial: Vicent J. Martínez

Títol original: *The Edge of the Sky. All you need to know about the All-There-Is (using only the ten hundred most used words in this tongue)*, Nova York: Basik Books, 2014

© 2014, Roberto Trotta

© 2020 de la traducció, David Galadí-Enríquez

© 2020 d'aquesta edició:

Institució Alfons el Magnànim

Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

Diputació de València

Corona, 36 – 46003 València

Telèfon: +34 963 883 169

contacte@alfonselmagnanim.com

www.alfonselmagnanim.net

Il·lustracions interiors i de coberta: Laura Pérez

Disseny de la col·lecció i maquetació: Javier Pérez Belmonte

Correcció lingüística: Ofèlia Sanmartín

Tipografia: IBM Plex Serif, de Mike Abbink i Bold Monday. Bulo

Rounded, de Jordi Embodas. En l'interior, paper Coral Book

Ivory de 90 grams i, en la coberta, Creator Silk de 350 grams

Impressió: La Imprenta – Paterna

ISBN: 978-84-7822-842-3

Dipòsit legal: V-751-2020

Què hi ha dins

<i>Nota del traductor. Les paraules d'aquest llibre</i>	11
Abans de llegir aquest llibre	17
Sobre el xic que va escriure aquest llibre	19
1 La primera nit	21
2 Les estrelles boges	27
3 Un lloc més gran	35
4 El Gran Foc	45
5 Pluja fosca	53
6 Remors de la foscor	61
7 Morir per foc	69
8 L'espenta fosca	75
9 El Tot-el-que-hi-ha és tot el que hi ha?	81
10 En eixir el Sol	87
<i>Gràcies</i>	91
<i>Explicació d'algunes expressions</i>	93

Nota del traductor

Les paraules d'aquest llibre

La versió original d'aquest llibre feia servir solament un poc més de set-centes paraules triades d'entre les mil més freqüents en llengua anglesa. En fer-ne la traducció, ha calgut canviar un poc el criteri per a comptar paraules, per a acostar-lo als trets de la nostra llengua. Per exemple, versions d'adjectius (singulars o plurals, masculins i femenins) compten com només una paraula. Una cosa semblant passa amb els verbs (soc, érem, siga o he sigut, per exemple, compten tots com a ser). Paraules derivades molt senzilles, com ara els diminutius o els adverbis acabats en -ment, tampoc no compten a banda (en lloc de segurament, hi trobaràs només segur). Amb aquestes idees presents, i sobre una primera llista preparada per Josep Lacreu Cuesta (Acadèmia Valenciana de la Llengua), finalment aquest llibre fa servir la llista de paraules que pots llegir a continuació, menys de mil (exactament, set-centes vint), i que es troben entre les més freqüents de la nostra llengua.

a, abans, abraçada, abraçar, acabar, acadèmia, acceptar, ací, aclarir, açò, acompanyar, aconseguir, acord, acostar, activitat, acudir, adequat, adjectiu, adonar-se, adverbí, afavorir, afegir, agafar, agradable, agradar, aigua, aire, així, això, ajuda, ajudar, ajuntar, al, aleshores, algú, alhora, allà, allí, allò, allunyar, als, alt, altre, amagar, amar, amb, amic, amor, anada, anar, anell, anglès, animal, anomenar, any, aparcament, aparèixer, aprendre, aquell, aquest, ara, arbre, arrere, arreu, arribar, aspecte, assegurar, atacar, atracció, avant, avi, avorrit, baixar, ballar, banda, banyar, bé, ben, bes, besar, beure, blanc, blau, bo, boca, boig, bola, bonic, botella, braç, brillant, brillar, buit, buscar, cabell, cada, cafè, caldre, calent, calfar, calma, calor, camí, caminar, cançó, cansament, cansar-se, cantar, canvi, canviar, cap, cara, carrer, carretera, cas, casa, caure, cavall, cel, cèl·lula, cent, centre, cert, cinc, ciutat, clar, classe, clau, cobrir, color, colpejar, com, combinació, començament, començar, comentari, completar, complicar, comprar, comprendre, comprovar, comptar, computadora, conduir, conèixer, confondre, considerar, content, continuació, continuar, contra, contrari, convertir, colp, cor, correcte, córrer, cos, cosa, costar, costat, cotxe, creixement, créixer, creure, creure, cridaner, cridar, criteri, cura, curt, darrere, davant, de, dèbil, decidir, dedicar, deduir, deessa, deixar, del, dels, demanar, dependre, derivar, des, desaparèixer, descansar, descobrir, desconèixer, desfer, desplaçament, desprendre, després, detectar, deu, déu, deure,

dia, dibuix, dibuixar, diferència, diferent, difícil, diminutiu, diners, dins, dir, direcció, directe, dirigir-se, distància, dit, divertit, doctor, dolç, dona, donar, dormir, dos, dret, dubte, dur, durant, durar, edat, edifici, efecte, eixir, el, element, ell, en, encara, energia, enganxar, enllà, entendre, entenedora, entrada, entrar, entre, enviar, envoltar, equivocar, equivocat, escapar, escola, escoltar, escriptor, escriure, espai, espantar, espenta, espentar, esperar, espill, estar, estendre, estirada, estirament, estirar, estiu, estona, estrany, estrella, estudiant, estudiar, estudiós, estúpid, evitar, exacte, excepte, exemple, existir, explicació, explicar, expressió, fabricar, fàcil, faena, faltar, família, familiar, favor, feliç, femení, fer, festa, fi, ficar, fill, final, finestra, fins, foc, fons, fora, forat, força, forma, formar, fort, fosc, fosc, fotografia, fred, freqüent, frontera, fum, funcionar, fusta, gana, gel, gelada, gent, germà, girar, got, gota, gràcies, gran, gris, grup, guanyar, guardar, guerra, habitació, haver, hi, història, ho, hola, home, hora, hui, humà, i, idea, idear, igual, imaginar, important, importar, impossible, infern, inici, iniciar, intentar, interessant, interessar, inventar, ja, jo, jove, junt, just, lent, li, línia, llançar, llar, llarg, llavi, llegir, llengua, lletra, lleuger, llibre, lligar, llista, llit, lliure, lloc, lluita, llum, lluny, llunyà, mà, mai, major, majoria, mal, malalt, malaltia, malament, manar, manera, mantindre, masculí, massa, matar, mateix, matèria, matí, me, meitat, mena, menjar, ment, mentre, menut, menys, meravellar, mes, més, mesura, mesurar, metge, meu, mi, mig, mil, miler, millor, mina, minut, miqueta, mira-

da, mirar, mitja, mitjançant, molestar, molt, moment, món, morir, mort, mostrar, motiu, moure, moviment, mundial, munt, nèixer, ne, necessari, necessitar, negre, ni, ningú, nit, no, nom, nombre, només, normal, nos, nosaltres, nostre, notícia, nou, número, o, oblidar, obligar, obrir, oficina, ombra, omplir, on, ona, ordre, orella, original, pagar, país, pantalla, panxa, paper, parar, paraula, pare, parella, parlar, part, partir, pas, passar, passat, peça, pedra, pel, pèl, pell, pel·lícula, pensament, pensar, per, perdre, perfecte, permís, però, perquè, perseguir, persona, pes, pesant, petit, petó, peu, ple, plom, pluja, plural, poc, poder, policia, por, porta, portar, posar, posició, possible, potser, pregunta, preguntar, prendre, preparat, present, primer, primerenc, principi, problema, produir, professor, profund, profunditat, prompte, prop, propi, proposar, prou, prova, provar, provatura, provindre, pròxim, pujar, punt, qual, qualsevol, quan, quant, quantitat, quaranta, quasi, quatre, que, què, quedar, qüestió, qui, quiet, quin, raó, ràpid, rapidesa, real, realitat, rebombari, rebre, record, recordar, recórrer, recte, redó, reflectir, refredar, relació, remor, repetir, rere, res, resoldre, respiració, respirar, respondre, resposta, restar, resultat, riure, rodejar, roig, rosa, rumorejar, saber, salt, saltar, samarreta, se, sec, segon, segons, seguir, segur, seguretat, semblant, semblar, sencer, sense, sentir, sentit, senyal, senyor, senzill, separar, ser, servir, set, setmana, seu, seure, si, sí, silenci, silencios, simple, singular, sinó, sis, sistema, situació, so, sobre, sobte, sol, Sol, somni, somriure, sonar, sorgir, soroll,

sorprendre, sorpresa, sota, sovint, suau, suficient, superior, taca, tal, també, tampoc, tan, tancar, tant, tard, tardar, tasca, taula, tauleta, te, televisió, temps, tercer, terra, teu, tindre, tipus, tirar, tocar, tornada, tornar, tot, tothom, tractar, traducció, tranquil, travessar, treball, treballar, trencar, trenta, tres, tret, triar, trobada, trobar, tu, ull, ullada, últim, un, únic, valdre, valencià, vegada, vell, velocitat, vent, verb, verdader, veritat, versió, vesprada, vestir, veu, veure, vi, viatge, viatjar, vida, vidre, vindre, vint, visible, vista, viure, vol, volador, volar, voler, volta, voltant, voluntat, vora, vos, vostre, xic.

D. G.-E

Abans de llegir aquest llibre

Aquest llibre va eixir d'una petita idea: que hauria de ser possible parlar de coses molt difícils d'una manera entenedora, que qualsevol persona poguera entendre.

Una manera de fer-ho seria utilitzant només algunes de les mil paraules més freqüents de la nostra llengua. Quan vaig sentir parlar d'aquesta idea, vaig pensar que seria interessant provar-la per a explicar Tot-el-que-hi-ha.

Trobaràs dins d'aquest llibre una història curta que explica de què creiem que està fet Tot-el-que-hi-ha, i com va arribar a ser tal com és. Veuràs, també, que hi ha moltes més coses que encara no entenem.

Intentarem, fins i tot, posar l'ull més enllà de la vora del cel per a imaginar què hi pot haver.

I ho farem fent servir només les mil paraules més freqüents. Si necessites cap ajuda sobre algunes de les expressions noves que he ideat, les trobaràs explicades amb paraules normals al final del llibre.

Espere que t'agrade.

Sobre el xic que va escriure aquest llibre

Soc professor d'una escola superior on ajudem estudiants a entendre com treballa el món. La gent diu que soc un doctor; però, per favor, no em busques si et trenques un braç o si agafes un refredat. No soc un doctor d'aquest tipus!

La meua escola superior està en una de les ciutats amb més activitat i més boniques del món, amb un camí d'aigua al mig i policies vestits de roig i amb els caps coberts de negre. Fa de cap d'Estat una senyora vella molt agradable d'una família que en el passat va tindre molt de poder. La gent mou les mans en alt quan la veuen mirar per la seua finestra.

Jo faig preguntes sobre com treballa tot el que hi ha al nostre voltant, i sobre per què tot és com sembla ser. També m'agrada parlar amb gent que té faenes diferents de la meua, perquè sovint fan preguntes molt bones per a les quals no tinc resposta.

He escrit aquest llibre per a explicar-te algunes coses que sabem, i per a dir-te'n moltes que encara no sabem. Si vols parlar amb mi, per favor, busca'm a

la computadora mundial o fes-me arribar un escrit
mitjançant el petit animal blau que vola. M'agradarà
saber de tu.

La frontera del cel

Part 1

La primera nit

*Dins de la nit clara
el seu cabell fosc
reflecteix les estrelles*

Ella ix fora i respira a fons. L'aire és fred i de la seua boca ix una petita ombra blanca de gel.

«És més difícil del que pensava», rumoreja per a si mateixa.

El xic que ha quedat a casa, qui la va enviar allà, ja li ho havia dit. «La primera vegada és la més difícil. Ho diuen tots», li va dir.

És veritat. Només arribar fins allí ha sigut molt dur. Primer va necessitar dos viatges llargs amb aquests grans cotxes que volen. Després un altre pas, ara amb un cotxe que vola però més menut. Finalment, només ella amb el xic que conduïa el cotxe que vola encara més menut, de fet.

Un xic de l'oficina va anar a buscar-la amb un cotxe gran, un dels que et poden dur a quasi qualsevol lloc que vulgues sense necessitat d'un camí. Ella va saber prompte que era de l'oficina pels seus vestits, amb el senyal que porta tothom que hi treballa. Fins i tot el cotxe duia el senyal a les portes.

Els va costar moltes hores per un camí que era cada

vegada més petit segons anaven més lluny. El xic que conduïa no parlava massa, així que ella va mirar per la finestra en silenci. Els arbres van deixar pas prompte a no res. Passada una estona, ja no es veia cap cosa feta pels humans. I el camí pujava alt, alt, alt.

En arribar, va fer cinc passos i quasi va caure. Sentia el cap lleuger, li feia mal la panxa i li semblava haver-se begut deu botelles de vi negre. Ja s'ho esperava, és clar; però la va sorprendre igualment.

Això era uns dies arrere. Però aquesta nit havia arribat el seu moment. Ella havia passat tants anys preparant-se per a açò que quasi no podia creure que estiguera passant. Ella fa una última ullada al seu voltant: la nit és bonica i el lloc és tan alt que no hi ha cap llum a la vista.

Excepte les que hi ha per damunt d'ella.

Aquestes llums són el motiu pel qual ella és allí. N'hi ha tantes en aquesta nit fosca, en aquest lloc tan lluny de qualsevol altra cosa, que ella se sent com si caiguera cap a elles cada vegada que mira al cel.

«Hem oblidat com es mostra realment el cel», pensa ella mentre torna a l'interior.

A l'habitació on hi ha el gran ull fa el mateix fred de fora: calfar-la no faria les coses més fàcils per a ella, perquè el gran ull no veuria bé.

Des de la seua taula pot veure el gran ull quiet, en silenci, dins de la seua habitació a l'altre costat d'una gran finestra. El gran ull està tancat. Ella espera. Tanca els ulls un segon per a descansar i, amb moviments ràpids dels dits, comença a treballar.



«Ella fa una última ullada al seu voltant: la nit és bonica i el lloc és tan alt que no hi ha cap llum a la vista. Excepte les que hi ha per damunt d'ella.»

Ella sap que el gran ull està preparat. Ha treballat les últimes nits per a estar segur que ho estiguera: havia comprovat amb cura la posició i, sobretot, la mirada del gran ull. Va fer servir les llums que salten per a posar-lo bé, de la manera millor. Va ser un treball llarg i difícil: el gran ull és de vidre i tan gran que es necessitarien deu persones, i encara sis més, amb les mans lligades, per a rodejar-lo per la vora.

Qualsevol problema, però, podria parar el gran ull durant el seu treball. Ella ho sap, i per això no està tranquil·la. Però ara tot està preparat, i ella tranquil·la i amb el pensament dedicat a la tasca.

«Ara és el moment», es diu a si mateixa.

Ningú pot sentir-la, perquè està sola a l'habitació. Amb només un dit toca l'última llum roja i amb un petit soroll el gran ull s'obri. La llum de les estrelles li cau sobre el braç.

De sobte, el gran ull de vidre està viu, ella el mou lentament però sense parar-se. El gran ull sap què està buscant.

«Matèria fosca, hi anem!», crida ella.

Part 2

Les estrelles boges

*Mons blaus
van i venen
punts de llum*

El gran ull mira cap al cel i ella seu i pensa quant han canviat al llarg dels anys les nostres idees sobre les coses que hi ha allà fora.

Als temps vells es pensava que estàvem al centre de Tot-el-que-hi-ha.

Totes les coses de Tot-el-que-hi-ha es movien al voltant del Món Llar: cada vesprada, les estrelles eixien al cel, es movien i el recorrien, i se n'anaven al matí. El Sol les perseguia i espantava. A la nit podia eixir la Germana del Sol: a vegades era plena i redona. Nit rere nit, a poc a poc, s'anava deixant de veure, fins que se n'anava en tornar-se fosca dues setmanes després. Per a tornar a créixer fins a ser plena i brillant una altra vegada.

Les estrelles formaven animals i déus sobre el cel, i també persones grans.

Aquestes persones, els animals i els déus eren diferents dels mesos freds i calents de l'any. Portaven pluja o calor, gel o aigües grans. Feien créixer el menjar o mataven els animals. Decidien les malalties dels fills.

Deien quan era el moment bo per a fer una casa nova, o per a posar arbres de menjar nous a terra.

Decidien la vida.

Però els déus amb més poder, a banda del Sol i de la seua Germana, eren les estrelles que no seguien les altres.

Aquestes estrelles boges no feien les seues voltes al cel com les altres. Eren lliures d'anar un temps en la mateixa direcció, però aleshores es paraven, canviaven i feien camí arrere. I eren més brillants que la majoria d'altres estrelles.

La gent tenia por d'elles i les mirava amb cura. Les estrelles boges tenien noms grans, i grans poders.

Qui Parla pels Déus corria més ràpidament que qualsevol altra estrella boja. Sempre estava en moviment. En morir, el seu treball era mostrar-te com era el món dels morts.

La Deessa de l'Amor podia fer-te caure, en un segon, per un home o una dona que trobares al carrer. Ella era bonica i sorgia de les aigües perfecta i amb una pell suau.

El Déu de la Guerra era jove, fort i boig. Podia atacar la persona que volguera sense necessitat d'un motiu. El tercer mes de l'any encara té un nom dedicat a ell.

El Déu en Cap era el més fort de tots. Era el pare de les estrelles boges, que havien de seguir la seua voluntat. Ell podia enviar-te foc i sempre tenia al seu costat un gran animal que volava.

El Déu Avi era el pare del Déu en Cap. Manava sobre el pas del temps i, en arribar cada any nou, es feia una gran festa per a ell.

Això era tot el que hi havia aleshores.

Tot-el-que-hi-ha estava fet al nostre voltant. Fàcil. Amb ordre. I equivocat.

«Si la gent dels temps vells fora ara per ací, tindria prou faena inventant noms per a totes les estrelles boges que hem trobat!», pensa ella, mentre les seues mans van d'una llum roja cap a una altra.

Però gent que va viure en temps no tan vells va trobar tres estrelles boges més, a més de les conegudes per la gent dels temps vells.

Aleshores es va veure que les estrelles boges no es mouen al voltant del nostre Món Llar, com pensava la gent dels temps vells. En realitat, les estrelles boges es mouen al voltant del Sol, i el nostre Món Llar fa el mateix. I ho fan amb un moviment tot seguit, sempre avant, cosa que no és tan boja com havia semblat abans. La combinació dels moviments de les estrelles boges i el nostre Món Llar al voltant del Sol fan que les estrelles boges semblen que segueixen camins tan estranys.

Veure les tres estrelles boges noves és molt més difícil perquè no tenen tanta llum com les que coneixia la gent dels temps vells. Per a veure-les al cel es necessita un ull per a lluny, el germà petit del gran ull. Un ull per a lluny treballa com el gran ull, però no arriba a veure tant.

Aquestes noves estrelles boges van rebre noms d'altres déus vells: el Déu de l'Aigua, el Déu del Cel, el Déu de l'Infern. Si hi afegim el nostre Món Llar, aleshores hi ha tres vegades tres estrelles boges al voltant del Sol. Fa uns anys es va decidir que el Déu de l'Infern és massa petit per a ser una estrella boja com les altres. Ara es considera una estrella boja petita.

Ja hem vist totes aquestes estrelles boges amb ulls per a lluny i grans ulls.

Ja hem enviat ulls per a lluny que volen a totes elles, i n'han fet fotografies preses de prop.

Hem portat cotxes de l'espai a algunes estrelles boges, i han caminat sobre elles, buscant vida. Fins ara no n'hem trobat.

Després de mirar les estrelles boges que es mouen al voltant del Sol, hem trobat que som nosaltres l'única forma de vida que sap què vol dir viure.

Però fa uns anys una gent estudiosa va trobar que hi podria haver molts, moltíssims llocs on podria viure la gent, allà fora.

La gent estudiosa és diferent de la resta de la gent. Pas-sen totes les seues vides fent preguntes i, tan prompte troben les respostes, en fan de noves una vegada i una altra, i cada vegada de més difícils.

Amen les preguntes i sempre en tenen més. Les millors preguntes per a la gent estudiosa són les que comencen amb «per què?». Aquestes són, també, les més difícils.

Quan la gent estudiosa troba una resposta bona per a una pregunta difícil, una altra gent estudiosa crida, s'abraça i fan una festa. Aquestes festes mai duren massa, però, perquè la gent estudiosa sempre té pressa per tornar a la faena i buscar més respostes. Per a la gent estudiosa no hi ha cap festa millor que una que es fa cada any en un lloc molt fred, prop d'on hi ha molta aigua gelada, no lluny del lloc on acaba el nostre Món Llar. Aquestes festes tenen el nom de la persona que les va iniciar fa més de cent anys, el senyor Nobel. A tota la



«Aquestes estrelles boges no feien les seues voltes al cel com les altres. Eren lliures d'anar un temps en la mateixa direcció, però aleshores es paraven, canviaven i feien camí arere.»

gent estudiosa li agradaria molt anar a aquesta festa, però només tres o menys hi poden anar cada any.

Fa uns quants anys que una gent estudiosa va trobar la primera estrella boja que no es mou al voltant del nostre Sol.

Ara sabem que hi ha estrelles boges al voltant de la majoria de les estrelles que veiem al cel, però fins fa poc ningú havia pensat la manera de trobar-les.

Això és perquè les estrelles boges llunyanes tenen tan poca llum que no es veuen, ni tan sols amb els grans ulls més grans. Són punts petits de llum al costat d'estrelles molt més brillants. La llum de l'estrella és tan forta que amaga la de les estrelles boges del seu costat.

Però aquesta gent estudiosa va trobar que podien dir que hi havia una estrella boja al voltant d'una estrella llunyana, tot i no poder veure-la.

Van entendre que l'estrella perd una miqueta de llum quan la petita estrella boja li passa per davant. Així que mirant els canvis petits en la llum de l'estrella van deduir que tenia una estrella boja al seu voltant.

La gent estudiosa ha trobat fins ara milers d'estrelles boges al voltant d'estrelles llunyanes. Bona part d'aquestes estrelles boges llunyanes són grans, com el Déu en Cap, i molt diferents del nostre Món Llar. Perquè hi haja vida en aquestes estrelles boges és necessari que estiguen prou prop de les seues estrelles (o hi faria massa fred), però no massa prop (o hi faria massa calor).

Encara no hem trobat estrelles boges llunyanes com el nostre Món Llar, però només hem d'esperar suficient temps. Cada dia hi ha gent estudiosa que troba mane-

res noves de buscar estrelles boges més i més petites, i prompte en trobaran una que puga tindre aigua, i arbres, i animals, i potser també, fins i tot, gent que hi visca.

Quan passe això, aquells nous Mons Llar estaran massa lluny per a anar-hi.

Només per a enviar una paraula allà, com «hola», serien necessaris molts anys, fins i tot si la paraula hi va amb la rapidesa de la llum. Aquesta seria la manera més ràpida d'enviar paraules! Enviar-hi persones seria encara més difícil, i per ara no sabem com es podria fer.

Però saber que hi ha algú allà fora seria una gran sorpresa que canviaria la manera com pensem sobre nosaltres i sobre el nostre lloc dins de Tot-el-que-hi-ha.